

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДИРЕКТОРІВ ЗНЗ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті представлено шляхи і форми реалізації моделі розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ в системі підвищення кваліфікації.

Ключові слова: модель, компетентність, економічна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, підвищення кваліфікації, дистанційна освіта.

Аннотация. В статье представлены пути и формы реализации модели развития экономической компетентности директоров общеобразовательных учебных учреждений в системе повышения квалификации.

Ключевые слова: модель, компетентность, экономическая компетентность, информационно-коммуникационные технологий, повышение квалификации.

Annotation. In article ways and forms of realization of model of development of economic competence of directors general educational institutions in system of improvement of professional skill are presented.

Keywords: model, competence, economic competence, information-communication technologies, improvement of professional skill.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стан сучасної економічної освіти в Україні зумовлений необхідністю переходу до формування та розвитку економічних знань, що орієнтовані на поглиблений аналіз економічних процесів, спрямування економічної діяльності на ефективне управління школою, інтеграцію процесів навчання і виховання як складових освіти, що утворюють засади для розвитку економічної компетентності керівників освіти.

Формування економічної складової має стати невід'ємною частиною підготовки та подальшого вдосконалення професійної компетентності директорів ЗНЗ. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки теорії та практики розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанням підвищення кваліфікації керівників ЗНЗ присвячені наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких значне місце посідають роботи Л.І. Даниленко, В.В. Гуменюк, В.М. Мадзігона, Л.М. Карамушки, О.В. Киричука, В.І. Маслова та ін.

Питання економічної підготовки педагогічних працівників проаналізовано в роботах Г.А. Дмитренка, М.В. Вачевського, О.Т. Шпака, В.І. Коміренка, В.І. Куценко, А.С. Нісімчука, В.І. Саюк та ін.

Мета даної статті полягає в розкритті методики розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ у системі підвищення кваліфікації.

Виклад основного матеріалу. Однією з найголовніших новацій української освіти останнього десятиліття стала поява і бурхливий розвиток системи платного навчання. Сьогодні ринок освітніх послуг формується завдяки економічним законам.

Розвиток освіти значною мірою буде залежати від рівня підготовки спеціалістів-освітян загалом і в економічній галузі, зокрема. Формування економічної складової має стати невід'ємною частиною підготовки та подальшого вдосконалення професійної компетентності спеціалістів з вищою освітою всіх спеціальностей [3].

Під економічною компетентністю директорів ЗНЗ ми розуміємо систему економічних категорій, що окреслюють цілісну суть виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ, формування економічного мислення з метою забезпечення ефективної діяльності навчального закладу.

Переосмислення теорії управління школою, поява нових управлінських функцій зумовлює нові вимоги до підготовки директорів ЗНЗ.

Формування економічної компетентності директорів ЗНЗ в Україні можна започаткувати у системі післядипломної педагогічної освіти.

З метою забезпечення системного, цілеспрямованого, комплексного та ефективного вирішення науково-практичної проблеми розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ нами створено організаційно-методичну модель розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами інформаційно-комунікаційних технологій (рис 1).

Модель розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами інформаційно-комунікаційних технологій в системі підвищення кваліфікації складається з чотирьох взаємообумовлених складових: концептуальної, діагностико-корекційної, змістової та технологічної.

Кожна складова даної моделі є невід'ємною її частиною і характеризується сукупністю відповідних заходів, форм і методів навчання на курсах підвищення кваліфікації в ППО.

Концептуальна складова характеризується розробкою концепції організації навчального процесу в ППО з розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами ІКТ під час курсової підготовки; *змістова* - розкриттям змісту навчального плану підвищення кваліфікації, який передбачає здобуття економічної освіти, в тому числі, запровадження авторського спецкурсу з розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ, у рамках якого здійснюється навчально-методична підготовка слухачів курсів, яка спрямована на формування понятійного апарату, оволодіння основами фінансово-економічної діяльності системи освіти, вмінням визначати нову економічну стратегію управління навчальним закладом; *технологічна* - застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, тренажерних програм, електронних енциклопедій, мережі Інтернет з метою розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ, тематичних форумів, дискусійних чатів; *діагностико-корекційна* методика діагностування рівнів сформованості економічної компетентності директорів ЗНЗ, розробки

індивідуальної програми її розвитку у міжкурсовий період підвищення кваліфікації, вхідного та вихідного діагностування.

Усі складові даної моделі є взаємозалежними між собою.

Зокрема, реалізація головної ідеї концепції розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами ІКТ в системі підвищення кваліфікації зумовлює потребу в технологізації викладання курсу з урахуванням таких підходів:

- дистанційно-очної системи організації навчального процесу;
- цілісної теоретичної і практичної підготовки директорів ЗНЗ з розвитку економічної компетентності;
- ознайомлення директорів ЗНЗ - слухачів курсів підвищення кваліфікації - з поняттями «економічна компетентність директорів ЗНЗ», «дистанційне навчання», «інформаційно-комунікаційні технології»;
- включення основних положень спецкурсу «Розвиток економічної компетентності директорів ЗНЗ» (режим доступу www.cippe.edu.ua/index.php?page=section_teach) у зміст підвищення кваліфікації директорів ЗНЗ, як у її теоретичну, так і в практичну частини.

З метою виявлення стану і перевірки ефективності моделі розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами ІКТ в системі підвищення кваліфікації були проведені дослідження, що здійснювалися протягом 2004-2009 років у ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» АПН України.

Нами запропонована методика розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ на основі очно-дистанційної організації підвищення

кваліфікації та змісту самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Центральним ланцюгом самостійної роботи директорів ЗНЗ - слухачів курсів підвищення кваліфікації - є дистанційний етап, основним завданням якого є якісне забезпечення та супровід самостійної роботи слухачів з використанням технологій дистанційного навчання, мережі Інтернет.

Із метою вивчення стану сформованості економічної компетентності директорів ЗНЗ проводилось анкетування серед слухачів курсів підвищення кваліфікації. Директорам пропонувалося відповісти на запитання анкети. У результаті спеціально розробленої таблиці було підраховано правильні відповіді та виділено рівні сформованості економічної компетентності директорів ЗНЗ.

У таблицю було внесено питання, поділені на групи за основними складовими економічної компетентності директорів ЗНЗ: фінансовою, менеджерською, маркетинговою, підприємницькою, кадровою.

Під рівнем сформованості економічної компетентності директорів ЗНЗ ми розуміємо якісний облік і взаємодію зазначених вище складових, що і дозволило нам виділити три рівні сформованості економічної компетентності: низький, достатній, високий

Низький рівень економічної компетентності властивий директорам ЗНЗ, які мають малий досвід роботи, відповідно у них рівень економічних знань та вмінь є недостатнім, несформовані необхідні навички для ефективного керівництва економічною діяльністю закладу освіти, не достатньо розвинена мотиваційно-ціннісна сфера; проте їм притаманний достатній (або високий) рівень мотивації до економічної діяльності.

Достатній рівень економічної компетентності мають директори, які володіють достатніми знаннями та вміннями для керівництва економічною

діяльністю закладу освіти, вмотивовані до роботи, прагнуть до покращення своєї економічної діяльності.

Високий рівень економічної компетентності властивий директорам ЗНЗ, які мають значний досвід керівництва економічною діяльністю ЗНЗ, високий рівень економічних знань та вмінь, здійснюють інноваційну діяльність.

За результатами вхідного анкетування директорів ЗНЗ - слухачів курсів підвищення кваліфікації - 25,3% (83 особи) мають високий рівень сформованості економічної компетентності; 31,2% (102 особи) мають достатній рівень; 43,4% (142 особи) мають низький рівень.

Більшість директорів (76%) вважає вивчення економічних питань складним процесом і не розуміє фундаментального значення в системі економічних знань. Така ситуація може пояснюватися, на наш погляд, недостатньою кількістю годин, виділених на вивчення питань економічної тематики та тим, що в навчальному процесі викладачі мало уваги приділяють трансформації економічних знань слухачів у практичні вміння та не достатньо використовують інформаційно-комунікаційні технології з розвитку економічної компетентності.

89 % директорів ЗНЗ, які пройшли анкетування, бажають вивчати теорію і практику розвитку економічної компетентності шляхом виконання творчих видів робіт: розробки і наповнення професійного портфеля директора ЗНЗ, узагальнення досвіду роботи директорів, розробки інформаційно-технологічних моделей економіки.

Вирішальною умовою успішної реалізації концепції запропонованої нами методики розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами ІКТ в системі підвищення кваліфікації є належне науково-методичне забезпечення навчання економічним дисциплінам.

Методика розвитку економічної компетентності разом з іншими педагогічними науками повинні вирішувати на теоретичному і практичному рівнях такі питання як:

- удосконалення змісту економічної освіти на всіх етапах навчання керівних і педагогічних кадрів й уточнення її основи - необхідного обсягу знань, умінь і навичок;
- створення сучасних електронних програм відповідних курсів, які б забезпечували неперервність та ефективність економічної освіти керівників кадрів освіти [5].

Важливими недоліками економічної підготовки директорів ЗНЗ у системі підвищення кваліфікації, за результатами опитування, є:

- відсутність сучасних вітчизняних підручників з методики розвитку економічної компетентності з урахуванням вимог економічної діяльності навчальних закладів;
- масовий характер підготовки директорів і відсутність індивідуальних форм самовираження у професійній діяльності;
- не достатня кількість годин, яка відводиться за навчальними планами на вивчення тематики економічних дисциплін;
- відсутність у програмах інститутів післядипломної педагогічної освіти методики розвитку економічної компетентності засобами інформаційно-комунікаційних систем.

Аналіз результатів опитування директорів ЗНЗ показує, що актуальними питаннями теорії і практики розвитку економічної компетентності є:

- визначення змісту економічної освіти, методів навчання, особливостей застосування набутих знань, умінь і навичок на практиці;
- підвищення ефективності навчального процесу;
- використання дистанційної форми навчання.

Актуальність, доцільність і можливість застосування в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників дистанційних форм і технологій навчання обґрунтовані у працях В. Олійника, В. Бикова, В. Гравіта, С. Антощук та ін. Дистанційна форма навчання може ефективно застосовуватися тільки у тому випадку, коли директори шкіл вже оволоділи вміннями і навиками роботи на комп'ютері і вміють використовувати їх в роботі з мережею Internet.

Підготовка директорів ЗНЗ до використання інформаційно-комунікаційних технологій є запорукою успішного вирішення двох важливих завдань.

По-перше, підвищення рівня професійної підготовки директорів ЗНЗ за рахунок вдосконалення технологій навчання, що використовуються сьогодні у вищих навчальних закладах України, та широкого впровадження у навчальний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Інакше кажучи, створення у навчальному закладі спеціального професійно-орієнтованого навчального середовища, що стимулює інформаційну взаємодію між викладачами та слухачами на основі застосування високоефективних інформаційних технологій навчання.

По-друге, оволодіння директорами ЗНЗ комплексом знань, навичок та вмінь, формування особистих якостей, що забезпечують успішне виконання професійних завдань і комфортне функціонування в умовах інформаційного суспільства [2].

Зарубіжний досвід використання засобів ІКТ у дистанційній формі навчання можна показати на прикладі американського незалежного університету American City University (ACU), Українського Вільного Університету (Мюнхен) та Міжнародного Університету Шіллера.

У зазначених вищих навчальних закладах дистанційна форма навчання найбільшого поширення набувала у проведенні групових проектів з

використанням технологій віддаленого доступу для роботи, використанні кейс-технологій, рольових ситуацій, ігор та модулів інтенсивних електронних тренінгів.

Серед тренінгів та курсів можна виділити такі:

- міжнародні стандарти обліку, корпоративні фінанси;
- маркетинговий план, мерчандайзинг, конкурентні стратегії;
- інформаційні технології, електронний бізнес і маркетинг;
- ведення переговорів, ефективні презентації і публічні виступи, основи бізнес-комунікації;
- мотивація і оцінка персоналу, розвиток кар'єри і управління людськими ресурсами, економічною діяльністю навчальних закладів;
- індивідуальні програми під замовлення.

У розпорядженні студентів, слухачів курсів підвищення кваліфікації та викладачів велика бібліотека новітньої навчальної та науково-практичної літератури (видавництва McGraw Hill, Prentice Hall та ін.), а також великий вибір інтерактивних практичних курсів й електронних підручників.

В університетах створено лабораторії інтенсивного використання інформаційних технологій у навчальному процесі. На їх базі пропонують наступні курси програми магістра бізнесу-управління:

- 1.Фінанси/Міжнародні фінанси/Фінанси для менеджменту (Advanced Finance/International Finance/Managerial Finance).
- 2.Міжнародний маркетинг (International Marketing).
- 3.Міжнародний менеджмент/Управління міжнародним бізнесом (International Management/Multinational Business Management).
4. Управління виробництвом та операціями (Production and Operations Management).

5.Застосування комп'ютерних технологій/Електронний бізнес (IT Application/ E-Bussines).

6.Методи досліджень та аналізу (Research Methods and Analysis).

7.Організаційна поведінка (Organizational Behavior).

8.Управління маркетингом (Marketing Management).

9.Управління людськими ресурсами (Human Resources Management).

10.Міжнародне право (International Law).

11.Облік в управлінні Managerial Accounting/Advanced Accounting).

12.Семінари з політики бізнесу (Seminars in Business Policy).

13.Бізнес статистика (Statistics in Business).

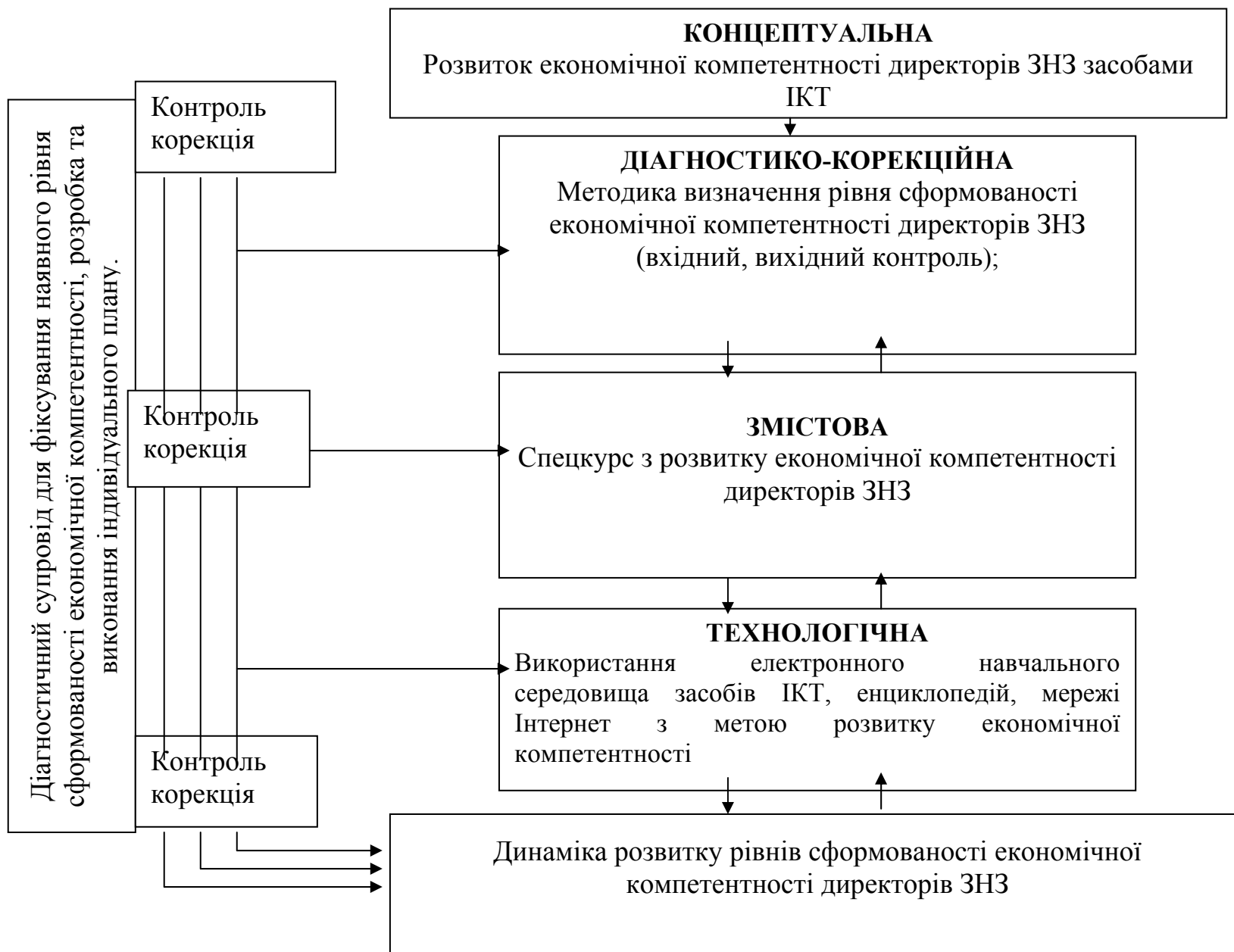
14.Монетарна теорія та банківські системи (Monetary Theory and Banking Systems).

15.Проблеми міжнародної економіки (Problems in International Economics).

Дистанційна освіта, як одна з інноваційних форм застосування та використання ІКТ в системі освіти, відіграє значну роль у багатьох країнах світу. Набуття знань, умінь та навичок оволодіння інформаційними та комунікаційними технологіями є однією з найважливіших сучасних тенденцій у країнах Європи та США. Дистанційна освіта стала нормою для багатьох систем освіти, її форми та різновиди розвиваються та набувають великих масштабів у світовій педагогічній практиці.

Таким чином, у процесі дослідження ми з'ясували, що розвиток економічної компетентності директорів ЗНЗ - це складний керований процес, організація й успішність протікання якого залежать від дидактичних умов, використання інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують індивідуальний розвиток професійного становлення директорів ЗНЗ протягом всього навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Рис. 1. Модель розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ засобами інформаційно-комунікаційних технологій в системі підвищення кваліфікації

Висновки. В умовах реформування освітньої галузі особливого значення набуває розвиток економічної компетентності директорів ЗНЗ.

Спроба забезпечити своєчасну адаптацію керівних і педагогічних кадрів освіти до змін у змісті і організації їхньої праці знайшла втілення в системі неперервної післядипломної освіти.

Результати анкетування директорів ЗНЗ показали, що більшість респондентів не мають достатніх знань, умінь і навичок з економічних питань і потребують розвитку економічної компетентності.

Найбільш ефективною формою навчання є дистанційна. Ефективність упровадження дистанційного навчання підвищення кваліфікації директорів ЗНЗ забезпечується необхідністю застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Серед засобів ІКТ для розвитку економічної компетентності директорів ЗНЗ, ефективними є:

- технічні засоби (комп'ютери, комп'ютерні комплекси, мультимедійні проектори, інтерактивні дошки тощо);
- програмні засоби (системне, прикладне програмне забезпечення, у тому числі, навчального призначення);
- засоби для підключення до мережі Інтернет та забезпечення можливості повноцінної роботи в ньому (сервери, лінії зв'язку, модеми, програми пошуку інформації в Інтернет тощо);
- спеціально створене для системи освіти інформаційне наповнення (контент) з питань економічної діяльності директорів ЗНЗ;
- методичне забезпечення стосовно використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій в освіті.

Система післядипломної педагогічної освіти в Україні буде ефективною, якщо:

- ґрунтується на стратегічному баченні перспектив розвитку ІКТ для освітньої системи, носить системний і комплексний характер;
- носить упереджуючий характер, спирається на сучасний стан розвитку економічної, політичної та соціальної сфер суспільства;
- відбувається за активної участі державного, підприємницького і громадського секторів суспільства та міжнародних організацій, забезпечуючи при цьому відповідну законодавчу, організаційну та матеріальну підтримку;
- має тісний зв'язок з тенденціями розвитку і досягненнями у фундаментальних, прикладних і педагогічних науках;
- є відкритими і зрозумілими для представників всіх верств суспільства;
- впроваджується дистанційна форма навчання в систему перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, зокрема, директорів ЗНЗ.
- створюється система дистанційного навчання на базі вищих навчальних закладів, відкриваються центри та віртуальні лабораторії дистанційного навчання.

Література

1. Гуменюк В.В. Підготовка керівників загальноосвітніх навчальних закладів до створення і користування системами інформаційного забезпечення // Підготовка керівника середнього закладу освіти : навчальний посібник / За ред. Л.І.Даниленко.-К. : Міленіум, 2004. - С. 177-189.
2. Гравіт В.О. Особливості впровадження дистанційного навчання в системі неперервної професійної освіти / В.О. Гравіт, С.В. Антощук // Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1. – С. 75–80.
3. Коміренко В.І. Приєднання до Болонського процесу як євроінтеграційна стратегія України: аспекти, проблеми, прогнози // Актуальні проблеми міжнародних відносин. - 2004. - № 47. - Ч.1. - С. 10-14.
4. Сльникова Г.В. Інформатизація управлінської діяльності керівників ЗНЗ // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. - № 5-6. – С. 99-105.

5. Маслов В.І. Наукові засади визначення змісту підвищення кваліфікації та підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів // Післядипломна освіта в Україні. - 2002. - № 2. - С. 63-66.